

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TURIZM SOHASINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Mo'minova Mavjuda Sharifovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

Tel: +998 99 716 83 23

E-mail: mavjudamuminova10@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-4888-9341>

Annotatsiya: Mazkur tezisda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari yoritilgan. Mustaqillikdan so'ng turizm sohasining huquqiy asoslari yaratilgani, so'nggi yillarda esa turizmni iqtisodiyotning strategik tarmog'iga aylantirish yo'lida amalga oshirilgan islohotlar tahlil qilingan. Shuningdek, mamlakatda turizmning yangi yo'nalishlari - ekologik, ziyorat va gastronomik turlarining shakllanishi, ularning iqtisodiy ahamiyati hamda hududiy rivojlanishga ta'siri ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Turizm, rivojlanish bosqichlari, O'zbekiston, iqtisodiyot, infratuzilma, ziyorat turizmi, ekologik turizm, milliy brend, islohotlar, strategik yo'nalish.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Turizm nafaqat iqtisodiy o'sish omili, balki mamlakatning xalqaro imijini mustahkamlovchi, madaniy merosni asrash va targ'ib etishga xizmat qiluvchi muhim soha sifatida e'tirof etilmoqda.

Turizmning shakllanishi jarayoni O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillarda boshlangan bo'lib, ushbu davrda sohaning huquqiy asoslari yaratilgan, turistik infratuzilmaning ilk shakllari vujudga kelgan. Keyingi yillarda turizm sohasida davlat dasturlari, normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro hamkorlik loyihalari asosida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi.

Ayniqsa, 2016-yildan boshlab turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmog'i sifatida rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Viza tizimining soddalashtirilishi, "O'zbekiston — sizni hayratda qoldiradi!" milliy brendining yaratilishi hamda zamonaviy turizm turlarining shakllanishi mamlakat turizm salohiyatining yangi bosqichga ko'tarilishiga sabab bo'ldi.

Mazkur mavzu doirasida O'zbekiston Respublikasida turizm sohasining bosqichma-bosqich rivojlanishi, uning iqtisodiyotga ta'siri hamda istiqboldagi yo'nalishlari ilmiy tahlil etiladi. So'zimizning dalili sifatida quyida turizm rivojlanish bosqichlariga alohida to'xtalib o'tsak.

O'zbekiston Respublikasida turizm sohasining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari

1. **Turizm sohasining shakllanishi** O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillarda, ya'ni 1991–2000-yillar davrida boshlandi. Bu davrda turizmning huquqiy asoslari yaratildi, 1992-yilda “Turizm to'g'risida”gi qonun qabul qilindi.

2. **2000–2016-yillar** oralig'ida turizm iqtisodiyotning alohida tarmog'iga aylandi. Xususiyl turistik firmalar, mehmonxonalar va turoperatorlar paydo bo'ldi. Samarqand, Buxoro, Xiva kabi tarixiy shaharlar xalqaro turizm markazlariga aylana boshladi.

3. **2016-yildan keyingi bosqich** Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbuslari bilan turizmni milliy iqtisodiyotning strategik yo'nalishiga aylantirish davri bo'ldi. Viza tizimining soddalashtirilishi, “Ipak yo'li” brendi ostida xalqaro hamkorlikning kengayishi bu sohaning tez rivojlanishiga sabab bo'ldi.

4. **Zamonaviy bosqichda** turizmning yangi yo'nalishlari — ekologik, ziyorat, gastronomik va tibbiy turizm shakllanmoqda. “O'zbekiston — sizni hayratda qoldiradi!” milliy brendi ostida mamlakatning turistik salohiyati dunyo bo'ylab targ'ib etilmoqda.

5. **Turizmning rivojlanishi** natijasida yangi ish o'rinlari yaratilmoqda, hududiy infratuzilma yaxshilanmoqda va xalqaro imij mustahkamlanmoqda. Turizm milliy iqtisodiyotning innovatsion va eksport yo'naltirilgan tarmog'iga aylanmoqda.

O'zbekiston turizm sohasining so'nggi yillardagi rivojlanish tendensiyalari shuni ko'rsatadiki, mamlakatda bu yo'nalish iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biriga aylanmoqda. 2017–2023 yillar oralig'ida xorijiy turistlar sonining qariyb 2,5 barobarga ortgani, pandemiyadan keyingi qisqa davrda 98 foizlik tiklanish darajasiga erishilgani bu sohada olib borilayotgan islohotlarning samaradorligidan dalolat beradi. Turizm infratuzilmasining kengayishi, xususan, mehmonxonalar, xostellar va oilaviy mehmon uylari sonining ortishi, yangi turistik tashkilotlar va agentliklarning tashkil etilishi sohada raqobatni kuchaytirib, xizmatlar sifatini yaxshilashga zamin yaratmoqda. Bu esa O'zbekistonning xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, “O'zbekiston – 2030” strategiyasida belgilangan maqsadlar doirasida tashqi va ichki turizmni rivojlantirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlari yaratish hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shmoqda. 9,5 trillion so'mlik investitsiyalar evaziga amalga oshirilgan loyihalar nafaqat iqtisodiy samara, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qilmoqda. Shu o'rinda ta'kidlash joizki, turizm sohasida barqaror o'sishni ta'minlash uchun marketing strategiyalarini yanada takomillashtirish, ekologik va madaniy turizmni rivojlantirish, raqamli xizmatlar tizimini keng joriy etish kabi yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarur. Shu tarzda O'zbekiston nafaqat Markaziy

Osiyoda, balki xalqaro maydonda ham jozibador turizm markazlaridan biriga aylanish imkoniyatiga ega.

O'zbekiston turizm sohasida olib borilayotgan davlat siyosati va amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida soha iqtisodiyotning barqaror tarmoqlaridan biriga aylanmoqda. So'nggi yillarda turistlar oqimi, infratuzilma imkoniyatlari va xizmat ko'rsatish sifati sezilarli darajada oshdi. Shu bilan birga, turizmni yanada rivojlantirish uchun hududlar kesimida ixtisoslashgan turizm turlarini shakllantirish, xalqaro marketingni kuchaytirish hamda zamonaviy raqamli yechimlarni keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Turizm sohasining har tomonlama rivojlanishi mamalakat iqtisodiyotini rivojlantirishda kata hissa qo'shishi sir emas. Shuni inobatga olgan holda mamlakatlar o'z turizm strategiyalarini ishlab chiqishadi shu jumladan O'zbekiston ham.

O'zbekiston turizm sohasining rivojlanish ko'rsatkichlari (2017–2023 yy.)

№	Ko'rsatkich nomi	2017 yil	2019 yil	2022 yil	2023 yil	O'sish tendensiyasi / Izoh
1	Xorijiy turistlar soni (mln. kishi)	2,7 mln	6,748 mln	~5,1 mln (pandemiya ta'siri)	6,626 mln	2017 yilga nisbatan 2,5 barobarga, 2022 yilga nisbatan 1,3 barobarga o'sdi
2	Pandemiyadan oldingi darajaga nisbatan tiklanish	—	100%	—	98%	Turizm sektori tez tiklanmoqda
3	Amalga oshirilgan turizm loyihalari soni	—	—	—	508 ta	Umumiy qiymati 9,5 trln so'm
4	Yaratilgan yangi ish o'rinlari	—	—	—	9 492 ta	Turizm infratuzilmasi kengaymoqda
5	Yangi mehmonxonalar soni	—	—	—	183 ta	Mehmonxona tarmog'i kengaymoqda
6	Yangi xostellar soni	—	—	—	232 ta	Yosh sayyohlar uchun qulaylik yaratilgan
7	Jami joylashtirish vositalari soni	—	—	—	5 526 ta	Turizm infratuzilmasi yildan-yilga oshmoqda
8	Oilaviy mehmon uylari (yangi tashkil etilgan)	—	—	—	452 ta	Aholi bandligini oshirishda muhim omil
9	Oilaviy mehmon uylari (jami soni)	—	—	—	3 458 ta	Ichki turizmni rivojlantirishga xizmat qiladi
10	Turistik tashkilotlar va agentliklar (yangi)	—	—	—	810 ta	Soha xizmatlari kengaymoqda
11	Turistik tashkilotlar (jami soni)	—	—	—	2 649 ta	Xizmat sifati va raqobat oshmoqda

Xulosa

O'zbekiston Respublikasida turizm sohasi so'nggi o'ttiz yil ichida mamlakat iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biriga aylandi. Mustaqillik yillarida turizmning huquqiy, tashkiliy va institutsional asoslari bosqichma-bosqich shakllantirildi. Dastlab, turizmning tarixiy-madaniy yo'nalishi ustuvor bo'lgan bo'lsa, keyingi bosqichlarda iqtisodiy manfaatdorlik va xalqaro raqobatbardoshlikni ta'minlashga qaratilgan kompleks siyosat amalga oshirildi.

Bugungi kunda turizm nafaqat xizmat ko'rsatish sohasi sifatida, balki **milliy iqtisodiyotning eksport yo'naltirilgan va innovatsion segmenti** sifatida shakllanmoqda. Xususan, turizm tarmog'i ichki yalpi mahsulotga hissa qo'shmoqda, yangi ish o'rinlarini yaratmoqda, infratuzilmani modernizatsiya qilishga turtki bermoqda. Shu bilan birga, turizm orqali mamlakatning **madaniy merosi va milliy qadriyatlari** jahon miqyosida targ'ib etilmoqda. 2016-yildan so'ng qabul qilingan davlat dasturlari, viza siyosatining liberallasuvi, xorijiy investitsiyalarni jalb etish, "O'zbekiston – sizni hayratda qoldiradi!" kabi milliy brendlar mamlakatning turizm salohiyatini yangi bosqichga olib chiqdi. Shu davrda nafaqat tarixiy shaharlar, balki tog'li, ekologik, gastronomik, ziyorat va tibbiy turizm yo'nalishlari ham faol rivojlana boshladi.

Shuningdek, O'zbekistonning xalqaro turizm tizimiga integratsiyasi, raqamli texnologiyalarni joriy etish va ekologik barqarorlikka qaratilgan islohotlar sohani sifat jihatdan yangi darajaga olib chiqmoqda. "O'zbekiston – 2030" strategiyasida turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmog'i sifatida rivojlantirish maqsadi belgilangan bo'lib, bu mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishida turizmning tutgan o'rnini yana-da mustahkamlaydi.

Umuman olganda, O'zbekiston turizm sohasining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tarixiy tajriba, davlat siyosati va xalqaro hamkorlikning uyg'unlashgan natijasi bo'lib, bu soha kelajakda mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va jahon hamjamiyatidagi imijini yanada mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2016–2023 yillardagi nutqlari va farmonlari Turizm sohasini rivojlantirishga oid hujjatlar to'plami. T.: O'zbekiston Respublikasi Prezident Administratsiyasi nashriyoti, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi "Turizm to'g'risida"gi Qonuni. 1992-yil 20-avgust. *O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami*, 1992, №9.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni. PQ–4861-son, 5-dekabr 2020-yil.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizm sohasini boshqarish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. PQ–5611-son, 2022-yil 30-yanvar.
5. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi. T.: Strategik islohotlar agentligi huzuridagi markaz, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. *Rasmiy statistika byulleteni (2017–2023 yy.)* T.: 2024.
7. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari. *O'zbekiston Respublikasida turizm sohasining asosiy ko'rsatkichlari (2017–2023 yy.)* www.stat.uz.
8. Abdug'aniyev, R. (2021). *O'zbekiston turizm sohasining rivojlanish bosqichlari va istiqbollari*. T.: Iqtisodiyot va innovatsiyalar nashriyoti, 2021.